

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

Rīgā

12.05.2026. Nr. 1-8/16

Uz 09.04.2026

Salaspils novada pašvaldībai
dome@salaspils.lv

[personai A]

Par bērna tiesību uz pirmsskolas izglītības pieejamību nodrošināšanu

Tiesībsarga birojā ir izskatīts [personas A] iesniegums (reģistrēts 09.04.2026. ar Nr. 1143), kurā lūgts izvērtēt Salaspils novada pašvaldības rīcību, pirmsskolas izglītības iestādes apmeklējuma iespēju vasaras periodā sasaistot ar vecāku parādsaistību par ēdināšanas pakalpojumiem nokārtošanu.

Iesniegumā norādīts, ka Salaspils novada pašvaldības pirmsskolas izglītības iestāžu līgumos joprojām tiek iekļauts nosacījums, kas paredz bērnam liegt vietu pirmsskolas izglītības iestādē maksājumu kavējuma dēļ. Iesniedzējas ieskatā šāda kārtība neatbilst Administratīvās apgabaltiesas un Latvijas Republikas Senāta¹ atziņām administratīvajā lietā Nr. A420285819, kurā tika vērtēta Salaspils novada pašvaldības rīcība, liedzot bērnam pirmsskolas izglītības iestādes apmeklējumu vasaras mēnesī ēdināšanas maksas kavējuma dēļ.

Tiesībsardze ir iepazinusies ar iesniegumam pievienotajiem dokumentiem, tostarp Salaspils novada pašvaldības 2026. gada 20. marta atbildi iesniedzējai Nr. ADM/1-17.3/26/913, kā arī Salaspils novada domes 2012. gada 29. augusta saistošajiem noteikumiem Nr. 27/2012 "Kārtība, kādā Salaspils novada pašvaldība īsteno pirmsskolas izglītības nodrošināšanas funkciju" un sniedz savu viedokli.

¹ Latvijas Republikas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2022.gada 29.decembra spriedums lietā Nr. A420285819 (SKA-315/2022).

[1] No pašvaldības sniegtās atbildes izriet, ka pašvaldība nesaskata nepieciešamību grozīt ar vecāku noslēgtā līguma noteikumus, jo pašreizējā kārtībā esot paredzēta vecāka iepriekšēja rakstiska brīdināšana par izveidojušos parādsaistību un noteikts 30 dienu termiņš tās nokārtošanai. Pašvaldības ieskatā šāda procedūra nodrošinot pietiekamu līdzsvaru starp pašvaldības interesi panākt maksājumu saistību izpildi un bērna tiesībām apmeklēt pirmsskolas izglītības iestādi.

Tiesībsardzes ieskatā apstāklis, ka vecāks pirms šādu seku piemērošanas tiek brīdināts un viņam tiek dots termiņš parāda samaksai, pats par sevi nemaina attiecīgā ierobežojuma būtību. Izšķiroši ir tas, ka nenokārtotu vecāka saistību gadījumā nelabvēlīgās sekas tiek attiecinātas uz bērnu, liedzot vai ierobežojot viņam iespēju piedalīties pirmsskolas izglītības procesā. Līdz ar to šāda kārtība arī pēc brīdinājuma procedūras ieviešanas ir vērtējama no bērna tiesību uz izglītību un bērna interešu prioritātes principa viedokļa

[2] Tiesībsardze vērš uzmanību, ka bērna tiesību uz izglītību ievērošana nav vērtējama tikai no formālā aspekta — proti, vai bērns ir vai nav atskaitīts no pirmsskolas izglītības iestādes. Būtiski ir vērtēt arī to, vai pašvaldības noteiktie nosacījumi faktiski neliedz vai nesamērīgi neierobežo bērnam iespēju izmantot pirmsskolas izglītības pakalpojumu.

Saskaņā ar Satversmes 112. panta pirmo teikumu ikvienam ir tiesības uz izglītību. Lai arī pirmsskolas izglītība nav obligāta, izņemot bērnu sagatavošanu pamatzglītības ieguvei no piecu gadu vecuma, tā ir viena no Latvijas izglītības sistēmā noteiktajām izglītības pakāpēm. Tādēļ uz pirmsskolas izglītību attiecas bērna tiesības uz izglītību, kā arī valsts un pašvaldības pienākums nodrošināt bērnam reālu un efektīvu šīs izglītības pieejamību. Arī Satversmes tiesa ir atzinusi, ka Satversmes 112. panta pirmais teikums nosaka pamattiesības iegūt izglītību šo tiesību plašākajā izpratnē un ir attiecināms uz visu līmeņu un veidu izglītības programmām.²

Bērnu tiesību aizsardzības likuma 6. panta pirmā daļa noteic, ka tiesiskajās attiecībās, kas skar bērnu, bērna tiesības un intereses ir prioritāras. Savukārt minētā likuma 11. panta pirmā daļa paredz, ka valsts nodrošina visiem bērniem vienādas tiesības un iespējas iegūt izglītību atbilstoši katra spējām. Šie principi ir saistoši arī pašvaldībai, īstenojot tai uzticēto funkciju pirmsskolas izglītības nodrošināšanā.

Saskaņā ar Izglītības likuma 17. panta pirmo daļu pašvaldībai ir pienākums nodrošināt bērniem iespēju iegūt pirmsskolas izglītību bērna dzīvesvietai tuvākajā izglītības iestādē. Minētais pienākums

² Satversmes tiesas 2011. gada 6. maija spriedums lietā Nr. 2010-57-03, 11.1.punkts.

nav aprobežojams tikai ar vietas piešķiršanu pirmsskolas izglītības iestādē formālā nozīmē. Tas ietver arī pienākumu atturēties no tādu nosacījumu noteikšanas vai piemērošanas, kas bērnam faktiski liedz izmantot piešķirto vietu un piedalīties pirmsskolas izglītības procesā.

[3] Ministru kabineta 2018. gada 21. novembra noteikumu Nr. 716 "Noteikumi par valsts pirmsskolas izglītības vadlīnijām un pirmsskolas izglītības programmu paraugiem" 1. pielikuma 8.1. apakšpunkts paredz, ka pirmsskolas izglītības obligātā satura īstenošanu plāno un organizē divos posmos. Laikposmā no 1. septembra līdz 31. maijam tiek nodrošināts mācību process pirmsskolas izglītības obligātā satura īstenošanai un bērnam plānoto sasniedzamo rezultātu apguvei, savukārt laikposmā no 1. jūnija līdz 31. augustam tiek nodrošināts mācību process bērna vispusīgas attīstības un iepriekšējā laikposmā iegūto zināšanu, izpratnes, pamatprasmju, caurviju prasmju, kā arī vērtībās balstītu tikumu un ieradumu nostiprināšanai.

Tādējādi pirmsskolas izglītības iestādes apmeklējums vasaras periodā nav uzskatāms tikai par sociālu vai bērnu pieskatīšanas pakalpojumu. Arī vasaras periodā bērns turpina pirmsskolas izglītības programmas apguvi, lai gan šajā periodā mācību procesa mērķis ir formulēts atšķirīgi — kā iepriekš apgūtā nostiprināšana un bērna vispusīgas attīstības sekmēšana.

Ja valsts un pašvaldība ir izveidojusi pirmsskolas izglītības iegūšanas sistēmu, kas ietver pirmsskolas izglītības iestādes apmeklēšanu arī vasaras periodā, tad nosacījumi pirmsskolas izglītības iestādes apmeklēšanai nedrīkst būt tādi, kas nesamērīgi ierobežo piekļuvi šim publiskajam pakalpojumam.³

[4] Ja bērns formāli saglabā izglītojamā statusu, bet konkrētā periodā viņam tiek liegta iespēja apmeklēt pirmsskolas izglītības iestādi un piedalīties izglītības procesā, šāds ierobežojums pēc būtības ir pielīdzināms bērna izslēgšanai no izglītības procesa attiecīgajā periodā. Šādas sekas bērnam ir būtiskas neatkarīgi no tā, vai pašvaldības lēmums tiek noformēts kā atskaitīšana no izglītības iestādes vai kā vietas nenodrošināšana vasaras periodā.

Vēršu uzmanību uz Ministru kabineta 2022. gada 11. janvāra noteikumiem Nr. 11 "Kārtība, kādā izglītojamie tiek uzņemti vispārējās izglītības programmās un atskaitīti no tām, kā arī obligātās prasības izglītojamo pārcelšanai nākamajā klasē". Noteikumu 40.1. apakšpunkts nosaka, ka vadītājs var atskaitīt izglītojamo no pirmsskolas izglītības programmas, ja izglītojamais, izņemot obligātajā izglītības vecumā esošu izglītojamo, bez attaisnojoša iemesla nav apmeklējis izglītības iestādi

³ Latvijas Republikas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2022.gada 29.decembra spriedums lietā Nr. A420285819 (SKA-315/2022), 14. punkts.

60 dienas kalendāra gada laikā. Savukārt 40.4. apakšpunkts paredz, ka izglītojamo var atskaitīt no izglītības programmas privātā izglītības iestādē, ja netiek segta maksa par pirmsskolas, vispārējās pamatizglītības vai vispārējās vidējās izglītības ieguvu. Tādējādi valsts vai pašvaldības pirmsskolas izglītības iestādēm nav tiesību atskaitīt bērnu no pirmsskolas izglītības programmas, ja ar izglītības iestādi nav nokārtotas finansiālās saistības.

Pašvaldība nevar ar saistošajiem noteikumiem vai ar līguma noteikumiem radīt tādu mehānismu, kas, formāli neatskaitot bērnu no izglītības iestādes, pēc būtības rada līdzvērtīgas sekas — bērnam tiek liegta iespēja izmantot pirmsskolas izglītības pakalpojumu.

[5] Tiesībsardze atzīst, ka pašvaldībai ir leģitīma interese nodrošināt ēdināšanas pakalpojumu apmaksu, plānot pirmsskolas izglītības iestāžu darbu un racionāli izmantot pašvaldības resursus. Vienlaikus šīs intereses nevar tikt īstenotas ar līdzekļiem, kas nesamērīgi ierobežo bērna tiesības uz izglītības pieejamību. Vecāku finansiālo saistību neizpildes sekas nedrīkst tikt pārnestas uz bērnu tādā veidā, ka bērnam tiek liegta iespēja apmeklēt pirmsskolas izglītības iestādi.

Apstākļi, ka vecāks pirms ierobežojuma piemērošanas tiek brīdināts un viņam tiek dots termiņš parāda samaksai, pats par sevi nenovērš bērna tiesību ierobežojuma nesamērīgumu. Brīdināšanas procedūra var būt nozīmīga, lai nodrošinātu labu pārvaldību, tomēr tā nemaina ierobežojuma būtību: bērns tiek pakļauts nelabvēlīgām sekām vecāka nenokārtotu finansiālu saistību dēļ. Arī pēc brīdinājuma procedūras ieviešanas galīgās sekas bērnam paliek tās pašas — viņam tiek liegta iespēja apmeklēt pirmsskolas izglītības iestādi.

Šāds mehānisms neatbilst bērna interešu prioritātes principam. Bērns nav civiltiesisko vai līgumisko saistību subjekts attiecībā par ēdināšanas maksas parādu, un viņam nav faktiskas iespējas ietekmēt vecāka maksājumu disciplīnu. Līdz ar to bērna tiesību uz izglītību ierobežošana kā līdzeklis vecāku parādsaistību izpildes nodrošināšanai nav bērna interesēm atbilstošs risinājums.

[6] Tiesībsardzes ieskatā jautājumi par vecāku parādsaistībām ir risināmi ar bērna tiesības mazāk ierobežojošiem līdzekļiem. Pašvaldība var izmantot civiltiesiskus parāda piedziņas mehānismus, slēgt vienošanos par parāda atmaksas grafiku, piemērot līgumā paredzētas samērīgas finansiālas sekas vecākam vai, ja ģimenei ir objektīvas grūtības segt ēdināšanas izmaksas, vērtēt sociālās

palīdzības vai cita pašvaldības atbalsta nepieciešamību. Taču šāds jautājums nav risināms, liedzot bērnam piedalīties pirmsskolas izglītības procesā.⁴

Ņemot vērā minēto, aicinām Salaspils novada domi:

1. Izslēgt Salaspils novada domes 2012. gada 29. augusta saistošo noteikumu Nr. 27/2012 36. punktu, kas paredz bērnam nenodrošināt vietu pirmsskolas izglītības iestādē vasaras periodā vecāku nenokārtotu maksājumu par ēdināšanas pakalpojumiem dēļ.
2. Nodrošināt, ka pašvaldības pirmsskolas izglītības iestāžu līgumos netiek iekļauti noteikumi, kas bērna iespēju apmeklēt pirmsskolas izglītības iestādi sasaista ar vecāku parādsaistību nokārtošanu.
3. Nodrošināt, ka līdz attiecīgo grozījumu veikšanai pašvaldības pirmsskolas izglītības iestādes praksē nepiemēro tādus līguma vai saistošo noteikumu nosacījumus, kuru rezultātā bērnam tiek liegta iespēja apmeklēt pirmsskolas izglītības iestādi vecāku nenokārtotu finansiālu saistību dēļ.

Lūgumu pamatoju ar Bērnu tiesību aizsardzības likuma 65.² pantā noteikto kompetenci sniegt priekšlikumus, kas veicina bērna tiesību ievērošanu. Lūdzu **līdz 2026. gada 30. jūnijam** informēt par rekomendācijas ieviešanas rezultātiem.

Ar cieņu

tiesībsardzes pilnvarojumā

Bērnu tiesību nodaļas vadītāja

Laila Grāvere

⁴ Skat. Tiesībsarga 2021. gada atzinuma pārbaudes lietā Nr. 2021-5-20A 4.2.punktu. Pieejams: https://www.tiesibsargs.lv/wp-content/uploads/2022/07/atzinums_parbaudes_lieta_nr_2021_05_20a_1621512617.pdf